

Czterdzieści lat Pracowni Wydawnictw Źródłowych przy Katedrze Historii Prawa Polskiego UJ*

Czterdzieści lat temu, jesienią 1978 roku, przy Katedrze Historii Prawa Polskiego UJ powołana została do życia Pracownia Wydawnictw Źródłowych¹. Jej powstanie miało ścisły związek z przynależnością prof. Stanisława Grodzkiego do komitetu przygotowującego reedycję *Volumina Legum*, która to idea została z czasem zarzucona na rzecz innej koncepcji – edycji naukowej staropolskich konstytucji sejmowych pod tytułem *Volumina Constitutionum*. Nazwa ta podkreśla, że jest to kontynuacja zasłużonej serii *Volumina Legum*, wzbogacona jednak o aparat naukowy (wstępy i informacje o poszczególnych sejmach, przypisy edytorskie i rzeczowe, indeksy osób, nazw miejscowych i rzeczy). Nim jeszcze pomysł owego wielotomowego wydawnictwa ostatecznie się wyklarował, prof. Grodzki zatroszczył się o zapewnienie mu odpowiedniego zaplecza instytucjonalnego i technicznego w Instytucie Historyczno-Prawnym UJ, doprowadzając do powołania przy Katedrze Historii Prawa Polskiego Pracowni Wydawnictw Źródłowych. W jej skład wszedł on sam, dr Waław Uruszczak oraz, jako pracownik techniczny, mgr Irena Dwornicka². Wybór pierwszego pracownika technicznego Pracowni okazał się przy strzałem w dziesiątkę; będąca polonistką z wykształcenia i redaktorem z praktyką w jednym z najlepszych wydawnictw naukowych ówczesnej Polski (Ossolineum), śp. Irena Dwornicka dość szybko zyskała konieczne dodatkowe kompetencje i stała się cennym współuczestnikiem prowadzonych w tej jednostce prac edytorskich³.

* Za krytyczną lekturę niniejszego tekstu i uwagi doń dziękuję prof. prof. Dorocie Malec, Stanisławowi Grodzkiemu i Waławowi Uruszczakowi oraz dr. Maciejowi Mikule.

¹ Odpowiednie uchwały Rady Wydziału Prawa i Administracji UJ oraz Senatu UJ, powołujące tę jednostkę do istnienia od początku następnego roku, zapadły jesienią 1978 r. Por. tu J. Filipek, *Sprawozdanie z działalności Wydziału Prawa i Administracji UJ za rok akademicki 1978/79*, [w:] „Uniwersytet Jagielloński: Biuletyn Informacyjny Rektora”, nr 5–8 (82–85): *Wrzesień 1979. Sprawozdanie na inaugurację roku akademickiego 1979/80*, s. 5.

² Por. o tym: *Volumina Constitutionum*, t. I, vol. 1, do druku przyg. S. Grodzki, I. Dwornicka, W. Uruszczak, Warszawa 1996, s. 29–30, szczególnie s. 29, przyp. 117 (o Pracowni).

³ Por. tu krótkie biogramy śp. Ireny Dwornickiej: S. Grodzki, *Irena Dwornicka (1953–2002)*, CPH LIV: 2002, z. 1, s. 292; tenże, *Irena Dwornicka (19 X 1953 – 27 I 2002)*, [w:] *Kronika UJ za rok akademicki 2001/2002*, red. A.K. Banach, Kraków 2004, s. 309.

Pierwszym kierownikiem Pracowni został prof. Stanisław Grodziski; funkcję tę sprawował jeszcze przez cztery lata po swym przejściu na emeryturę w 1999 r. (do 1 września 2002 jako kierownik, do 1 września 2003 roku jako p.o. kierownika). Następnie pieczę nad tą jednostką objął prof. Wacław Uruszczak, a od 1 grudnia 2003 roku: prof. Doro­ta Malec, kierująca nią do dziś. Warto przy tym zaznaczyć, że dwaj pierwsi kierownicy nigdy nie przestali angażować się w projekty i sprawy Pracowni, wnosząc do bieżących działań swą wiedzę, doświadczenie i – *last but not least* – poczucie humoru. Wszyscy kolejni szefowie Pracowni spoglądali też i spoglądają nadal życzliwie na prace naukowe jej pracowników naukowo-technicznych, w ramach możliwości je wspierając⁴.

Początkowo jedynym i zasadniczym celem Pracowni było prowadzenie prac wydawniczych przy edycji „Volumina Constitutionum”; nadal jest to jedno z jej zadań naczelnych. Tyleż intensywne, co żmudne prace edytorskie, obejmujące odczytywanie, kopiowanie, kolacjonowanie i komentowanie tekstów zbieranych ze starodruków i rękopisów przechowywanych w różnych archiwach i bibliotekach (polskich i zagranicznych) trwały w Pracowni na pełnych obrotach już w początku lat 80. XX w., jednak większa część ich rezultatów ujrzała światło dzienne dopiero w następnym piętnastoleciu. Mowa tu oczywiście o pierwszych trzech woluminach edycji „Volumina Constitutionum”, przygotowanych wspólnie przez S. Grodziskiego, W. Uruszczaka oraz I. Dwornicką⁵. Były to z pewnością najważniejsze i zarazem najtrudniejsze partie całej edycji, wymagające nie tylko wysokich kompetencji prawniczych, historycznych i filologicznych, lecz także szeroko zakrojonej kwerendy. W późniejszych latach zmieniał się skład zespołu wydawców – do grupy tej dołączyli Marcin Kwiecień, Anna Karabowicz, a także niżej podpisany – niemniej jednak kieruje nim nadal prof. Stanisław Grodziski, a słowa wstępne do każdego kolejnego woluminu pisze prof. Wacław Uruszczak. Do chwili obecnej udało się wydać następnych pięć woluminów⁶, kolejny (t. V, vol. 1) jest już w trakcie prac wydawniczych, a dalszych pięć: w przygotowaniu⁷. Od niemal ćwierć wieku wydawcą „Voluminów...” jest Wydawnictwo Sejmowe, z którym współpraca układa się wzorowo.

Już na najwcześniejszym etapie działania Pracowni okazało się, że jednostka ta nie musi ograniczać swej działalności do jednej – choćby monumentalnej – edycji. Nie dziwi zatem, że pierwszym wydawnictwem źródłowym powstałym staraniem tej jednostki nie był pierwszy tom „Voluminów...”, lecz wydana w 1987 roku przez S. Grodziskiego wraz z I. Dwornicką w ramach współpracy z Towarzystwem Miłośników Ziemi Żywie-

⁴ Gwoli przykładu, Anna Karabowicz pracując w tej jednostce zdołała napisać doktorat, a niżej podpisany: wydać dwie książki; byłoby to z pewnością niemożliwe bez dobrej woli i poparcia ze strony kierownictwa Pracowni i Katedry.

⁵ T. I, vol. 1–2, Warszawa 1996–2000; t. II, vol. 1, Warszawa 2005.

⁶ T. II, vol. 2, opr. S. Grodziski, Warszawa 2008; t. III, vol. 1–2, opr. S. Grodziski, A. Karabowicz, M. Kwiecień, Warszawa 2010–2013; t. IV, vol. 1–2, opr. S. Grodziski, M. Kwiecień, K. Fokt, Warszawa 2015–2017.

⁷ Przygotowanie tomów V–VII edycji „Volumina Constitutionum” wspiera Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach projektu badawczego pt. „Volumina Constitutionum. Źródła do dziejów parlamentaryzmu polskiego” pod kierownictwem dr. hab. Marcina Kwietnia.

kiej „Chronografia albo Dziejopis Żywiecki” Andrzeja Komonieckiego⁸. Kolejne ekipy Pracowni były też zaangażowane w serię ważnych przedsięwzięć wydawniczych prof. Wacława Uruszczaka (którego znów do obrania tego kierunku badań zachęcił jego Mistrz, prof. Adam Vetulani), obejmujących krytyczne edycje wczesnonowożytnych miejskich ksiąg karnych, tzw. czarnych, z Wiśnicza i Krakowa⁹. Księgi krakowskie ukazały się w serii „Fontes Iuris Polonici”, podserii „Prawo Miejskie”. W tej samej serii ukazał się także pierwszy tom – i ukażą się kolejne – innego wydawnictwa źródłowego powstałego siłami Pracowni, a mianowicie najstarszej księgi miejskiej górnośląskiego miasta Zgorzelca¹⁰. Choć nie jest to zabytek dawnego prawa polskiego, postanowiono wydać tę księgę w serii „Fontes Iuris Polonici”, by w ten sposób podkreślić poczucie odpowiedzialności naukowców polskich za opracowanie źródeł o szczególnym znaczeniu dla nauki pozostających pod opieką Rzeczypospolitej (zgorzelecka Czerwona Księga jest bowiem najstarszą dotąd nie wydaną księgą miejską znajdującą się w zbiorach polskich).

Z działalnością *stricte* edytorską Pracownia Wydawnictw Źródłowych łączy udział w innych przedsięwzięciach naukowych¹¹, a także rozmaite zadania o charakterze organizacyjnym i technicznym. Koncept takiego – nietypowego w czasach wąskiej specjalizacji – połączenia różnych zadań w Pracowni wyraźnie przeziiera już z najstarszego znanego zakresu obowiązków jej pracownika technicznego¹². Oprócz zadań bezpośrednio związanych z funkcjonowaniem Pracowni (obejmujących prowadzenie korespondencji i dokumentacji edycji „Volumina Constitutionum”, gromadzenie, kopiowanie i kolacjonowanie wypisów źródłowych, prowadzenie bibliografii, a także czynności redakcyjne i korektorskie obejmujące teksty przygotowywane do druku) w zakresie obowiązków pracownika technicznego Pracowni leżały wówczas także zadania pomocnicze wobec Katedry (m.in. obsługa komputera i kserokopiarki, prowadzenie ewidencji publikacji naukowych Katedry), a także – „w miarę możliwości” udział we wtorkowych zebraniach naukowych KHPP UJ. Te, bądź co bądź, niemałe wymagania postawione przed pracownikiem technicznym

⁸ *Chronografia albo Dziejopis Żywiecki*, wyd. S. Grodziski, I. Dwornicka, Żywiec 1987.

⁹ Edycję ksiąg krakowskich wsparło Narodowe Centrum Nauki.

¹⁰ Na razie ukazał się drukiem tom I, Kraków 2017. Projekt ten, pt. „Fontes iuris Lusatiae Superioris vetustissimi: edycja krytyczna najstarszej księgi sądowej miasta Zgorzelca z lat 1305–1416”, jest prowadzony we współpracy z Uniwersytetem Marcina Lutra w Halle oraz finansowany ze środków MNiSW w ramach NPRH.

¹¹ Można tu np. wymienić publikację pt. *Profesorowie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*, t. 1: 1364–1780, red. W. Uruszczak, t. 2: 1780–2012, red. D. Malec, Kraków 2014–2015 oraz książkę niżej podpisanego, dofinansowaną ze środków MNiSW w ramach projektu badawczego NPRH pt. „Studia z dziejów zarządu regionem peryferyjnym w średniowieczu na przykładzie Górnych Łużyc, część 1: Publikacja rozprawy pt. *On the boundaries of governance*, tom 1” (K. Fokt, *Governance of a Distant Province in the Middle Ages. Case Study on Upper Lusatia*, Warsaw – Berlin 2017). Aktualnie także prof. Uruszczak z niżej podpisanym uczestniczą w redakcji tomu zbiorowego dotyczącego dziejów Rzeczypospolitej Obojga Narodów, które ukaże się nakładem Wydawnictwa Sejmowego w roku przyszłym.

¹² Został on wprawdzie spisany dopiero po 1997 r., jednak odzwierciedla, w świetle zeznań osób zainteresowanych i zachowanej dokumentacji, także wcześniejszą praktykę. Maszynopis „przydziału pracy” pracownika technicznego Pracowni dostępny w tej jednostce.

Pracowni w sposób wyśmienity wypełniła pierwsza osoba zatrudniona na tym stanowisku, śp. Irena Dwornicka. Do dziś zostały po niej teczki pełne akt świadczących o skrupulatnym prowadzeniu i archiwizowaniu bogatej korespondencji w sprawach Pracowni, ewidencji sprzętu komputerowego i oprogramowania KHPP UJ, a nawet prac zleconych profesorów Katedry. To także Irena Dwornicka sporządziła inwentarz przechowywanych w KHPP UJ odpisów rękopiśmiennych staropolskich ksiąg sądowych wiejskich, tzw. Tek Vetulaniego¹³; udostępnianie ich zainteresowanym badaczom jest zresztą do dziś obowiązkiem pracownika naukowo-technicznego Pracowni.

Po przedwczesnej śmierci Irenej Dwornickiej jej następcy – Marta Kusznerewicz-Mikś, Anna Karabowicz i niżej podpisany – z większym lub mniejszym powodzeniem także starali się łączyć zadania organizacyjne, techniczne i merytoryczne, których zakres ulegał oczywiście zmianom. W miarę wzrostu skomplikowania procedur wewnętrznych w Uniwersytecie odpadały stopniowo obowiązki ewidencyjno-bibliograficzne nie dotyczące bezpośrednio Pracowni. Równocześnie jednak, dzięki inicjatywie prof. Wacława Uruszczaka, kierownika KHPP UJ od 1997 roku, oraz prof. Doroty Malec, kierownik Pracowni od 2003 roku, do obowiązków organizacyjnych pracowników Pracowni dołączały nowe zadania. Przede wszystkim jednostka ta została włączona w organizację nie tylko przedsięwzięć wydawniczych, lecz także konferencji i sympozjów. Jak dotąd największe wydarzenie tego rodzaju, w którym udział Pracowni był kluczowy – głównym koordynatorem całego przedsięwzięcia była Anna Karabowicz – to 56. Konferencja Międzynarodowej Komisji Historii Instytucji Reprezentatywnych i Parlamentarnych (ICHRPI), która odbyła się w dniach 5–8 września 2005 r. w Krakowie i Radomiu, skupiając 130 uczestników (w tym ponad 60 referentów)¹⁴. Od czasu wspomnianego wydarzenia, Pracownia brała większy lub mniejszy udział w organizacji każdej konferencji organizowanej przez KHPP UJ. Samodzielnym jej przedsięwzięciem było natomiast międzynarodowe I Seminarium Projektu Badawczego „*Fontes Iuris Lusatiae Superioris Vetustissimi*”, które odbyło się w czerwcu 2016 roku¹⁵. Pracownia wspiera także w miarę możliwości dwa długofalowe działania Wydziału Prawa i Administracji UJ: wydawanie „Krakowskich

¹³ Por. także: I. Dwornicka, *Teki Adama Vetulaniego*, „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie” 1999, t. XLIV, s. 77–81.

¹⁴ Por. sprawozdanie z tej konferencji: A. Karabowicz, *Międzynarodowa konferencja Podział władzy i parlamentaryzm w przeszłości i współcześnie Prawo – doktryna – praktyka. 500. rocznica uchwalenia konstytucji Nihil novi z 1505 r. Kraków – Radom, 5–8 września 2005 r.*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2006, r. LVIII, z. 1, s. 335–336. Materiały z konferencji ukazały się drukiem: W. Uruszczak, K. Baran, A. Karabowicz (ed.), *Separation of Powers and Parliamentarism: the Past and the Present. Law, Doctrine, Practice*, Warszawa 2007 (651 ss.).

¹⁵ Por. sprawozdania z tego wydarzenia: K. Fokt, M. Mięka, *I seminarium projektu badawczego Fontes iuris Lusatiae Superioris Vetustissimi*” (Uniwersytet Jagielloński, Wydział Prawa i Administracji, 9–10 czerwca 2016 r.), „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2016, r. LXVIII, z. 2, s. 398–400; K. Fokt, M. Mięka, *O najdawniejszych księgach miejskich*, „Alma Mater”, 2016, nr 187, s. 142143; K. Fokt, M. Mięka, *I Seminarium projektu badawczego pn. „Fontes iuris Lusatiae Superioris Vetustissimi”* (Kraków, 9–10 czerwca 2016 r.), Śląski Kwartalnik Historyczny „Sobótka” 2016, R. 71, z. 2, s. 195–198. Przedsięwzięcie finansowało MNiSW w ramach projektu badawczego (nr 0105/NPRH3/H12/82/2014).

Studiów z Historii Państwa i Prawa” oraz przygotowywanie cyfrowego narzędzia wspomagającego studia nad dawnym prawem pn. IURA.

Dzięki temu, że została pomyślana jako swego rodzaju jednostka „hybrydowa”, pod jednym dachem łącząca funkcje naukowe, redaktorskie, organizacyjne i techniczne, od czterdziestu już lat Pracownia kontynuuje swą pożyteczną dla nauki polskiej pracę, mimo dość dynamicznie zmieniających się warunków zewnętrznych. Jednostka ta jest nie tylko gospodarzem projektów edytorskich, lecz także swoistym „buforem”, który w miarę swych możliwości wspiera przedsięwzięcia naukowe Katedr Historyczno-Prawnych UJ bądź całego Wydziału. Pracownia nie jest przy tym zdana jedynie na swoje skromne siły, mogąc zawsze liczyć na wsparcie swych byłych kierowników oraz innych Kolegów, szczególnie zaangażowanych we wspólne projekty dr. hab. Marcina Kwietnia i dr. Macieja Mikuły. W kolejnej „dziesięciolatce” w jednostce tej z pewnością kontynuowane będą prace nad długofalowymi przedsięwzięciami edytorskimi – „Volumina Constitutionum” i „Fontes Iuris Polonici”; niewątpliwie też Pracownia będzie nadal współuczestniczyć w tworzeniu „Krakowskich Studiów z Historii Państwa i Prawa” oraz projektu IURA. Choć zmienia się otoczenie ustawowe, system organizacji nauki i techniki przekazywania informacji, cel stojący przed Pracownią pozostaje bowiem w gruncie rzeczy ten sam – ułatwienie badaczom dawnego prawa i ustroju dostępu do wartościowych informacji źródłowych.

Krzysztof Fokt (Kraków)